

5^a
edició

Junichirô Tanizaki

ELOGI DE L'OMBRA

Traducció i epíleg d'Albert Nolla

 Angle Editorial

ELOGI DE L'OMBRA

EL FAR
2

Títol original: *In'ei raisan*

Copyright © 1933, 1934, els hereus de Junichirô Tanizaki

© Junichirô Tanizaki, pel text

© Albert Nolla, per la traducció del japonès i l'epíleg

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: setembre del 2006

Cinquena edició: juny de 2018

ISBN: 978-84-17214-35-7

DL B 10165-2018

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Junichirô Tanizaki

ELOGI DE L'OMBRA

Traducció i epíleg d'Albert Nolla

Angle Editorial

Avui dia, els amants de l'arquitectura que es vulguin construir una casa en un estil purament japonès han de dedicar molts esforços a la instal·lació de l'electricitat, del gas i de l'aigua, i fins i tot aquells que no hagin passat per l'experiència de fer-se una casa s'adonaran, només d'entrar en una casa de te, en un restaurant o en un hostal, de l'enginy que es necessita per integrar aquestes instal·lacions modernes a les habitacions d'estil japonès. Deixant de banda els mestres de la cerimònia del te, que es poden permetre viure d'esquena als avenços de la civilització científica i fer-se una cabana al camp, en un lloc ben remot, els qui estan al capdavant d'una família i viuen a la ciutat no poden prescindir d'elements necessaris per a la vida moderna com són la calefacció, la llum elèctrica i els sanitaris amb l'excusa que volen tenir una casa d'estil japonès. Si són perfeccionistes es preocuparan pel lloc on han d'instal·lar el telè-

fon i miraran de posar-lo en un sotaescala o en un racó del passadís, allà on trobin que fa menys lleig. A més a més, colgaran els cables al jardí, amagaran els interruptors dins els armaris o darrere les prestatgeries i faran passar els fils per darrere els paravents, fins al punt que tants esforços potser els produiran la sensació que tot plegat és massa forçat i artificial. De fet, si ja estem tan acostumats a veure llums elèctrics potser és més senzill i més natural deixar la bombeta nua sota una pantalla de vidre lletosa que no pas fer mans i mànigues per camuflar-la. A vegades, tot contemplant un paisatge rural des de la finestra d'un tren nocturn, he vist brillar la llum d'una bombeta amb una d'aquestes pantalles primes i passades de moda darrere els *shôji*¹ d'una casa amb el sostre de palla, i fins i tot m'ha semblat elegant. Ara bé, els ventiladors, tant pel soroll que fan com per la forma que tenen, no s'adapten gens a les habitacions d'estil japonès. En una casa normal, si no t'agraden en pots prescindir fàcil-

ment, però si es tracta d'un establiment que ha d'acollir clients a l'estiu no pot prevaldre només el gust del propietari. L'amo del restaurant Kairakuen, que a més de ser amic meu és un gran entès en arquitectura, no suporta els ventiladors i durant molts anys es va negar a posar-ne a les sales del restaurant, però al final va haver de cedir a causa de les queixes que cada estiu rebia dels clients. Jo mateix, que fa uns quants anys em vaig desdinerar per fer-me una casa, em vaig trobar en una situació semblant: com que em vaig voler preocupar fins i tot de les instal·lacions i dels accessoris més petits, vaig topar amb diverses dificultats. Per exemple, no volia posar vidre als *shôji*, però fer-los només de paper comportava problemes d'il·luminació i de seguretat. Així, vaig optar per fer-los de paper per la part de dins i de vidre per la part de fora. Per fer-ho vaig haver d'encarregar un doble marc fet a mida, amb l'encariment consegüent, i el resultat va ser que vistos des de fora semblaven un simple tancament de

vidre, mentre que des de dins no tenien la suavitat ni la blanesa dels *shôji* de veritat per culpa del vidre que hi havia a l'altra banda. Va quedar tan malament que me'n vaig penedir i vaig arribar a la conclusió que m'hauria hagut de conformar amb uns tancaments de vidre ben senzills. Ja se sap que quan aquestes coses els passen als altres ens en riem, però quan ens passen a nosaltres no parem fins que no ho hem provat tot. Pel que fa a la il·luminació, últimament s'han començat a comercialitzar aparells en forma de llàntia, de fanalet o de canelobre que s'integren més fàcilment a les habitacions japoneses, però com que no m'agraden vaig buscar llums de petroli, llantions i gresols per les botigues d'antiguitats i hi vaig afegir les bombetes. Però el que em va portar més maldecaps va ser la calefacció. De tots els aparells que es podrien definir com a «estufa» no n'hi ha ni un que quedi bé en una habitació japonesa. Les estufes de gas fan un zum-zum terrible i, si no hi ha un tub per a la ventila-

ció, de seguida fan venir mal de cap. En aquest sentit, les estufes elèctriques serien ideals, però passa que també són molt lletges. Una altra solució hauria estat instal·lar radiadors com els dels trens sota els prestatges, però el fet de no veure la vermellor del foc hauria fet que es perdés la sensació de ser a l'hivern i el caliu familiar se n'hauria ressentit. Així, després de rumiar-hi molt, em vaig fer una gran llar de foc com les que hi ha a les cases de pagès i al mig hi vaig posar una estufa elèctrica, que va bé tant per fer bullir aigua com per escalfar la sala i que, deixant de banda el preu, des del punt de vista de l'estètica es pot considerar un encert. Un cop solucionada la qüestió de la calefacció, em vaig trobar amb els problemes que em plantejaven la sala de bany i el lavabo. L'amo del Kairakuen no va voler posar rajoles als banys dels clients i els va fer tots de fusta, tot i que les rajoles són molt més pràctiques i molt més barates. Però quan el sostre, els pilars i els revestiments són de

fusta japonesa de bona qualitat, fer la resta amb un material tan estrident com les rajoles és espatllar la bellesa del conjunt. Mentre la casa encara és nova potser no es veu tan malament, però quan amb el temps les planxes i els pilars comencen a adquirir la textura típica de la fusta, tenir unes rajoles blanques i llampants és, tal com diu el refrany, com empeltar la fusta amb bambú. Així, doncs, a la sala de bany vaig poder sacrificar els aspectes pràctics per mantenir el bon gust. A l'hora de fer el lavabo, però, se'm van plantejar problemes més difícils de solucionar.

* * *

Sempre que vaig a algun temple de Kyoto o de Nara i m'indiquen on són els lavabos—construïts a l'antiga i mig a les fosques però sempre impecablement nets—, aprecio el valor de l'arquitectura japonesa. Les sales de te són espais molt bonics, però considero que el que realment està pensat per donar repòs a

l'esperit són els lavabos japonesos. Sempre estan separats de l'edifici principal, situats a l'ombra d'un jardinet que desprèn olor de verdor i de molsa, i la sensació que tens quan hi arribes, després de travessar un passadís, ajupit en la penombra, absort en les cabòries enmig de la pàl·lida llum dels *shôji*, o bé contemplant el jardí que es veu per la finestra, és indescriptible. Pel que sembla, el mestre Sô-seki² comptava entre les seves activitats preferides l'anar de ventre cada matí, que considerava un plaer fisiològic. Per assaborir aquest plaer no hi ha lloc millor que els lavabos japonesos, des d'on, envoltat d'una fusta fina i d'unes parets senzilles i elegants, pots contemplar la blavor del cel i la verdor de les fulles. Resumint, doncs, es pot dir que els elements indispensables en un lavabo són un cert grau de penombra, una netedat absoluta i un silenci tan intens que puguis sentir el brunzit d'un mosquit. Quan sóc en un d'aquests lavabos també m'agrada sentir la pluja que va caient suaument. Sobretot si és un la-

vabo de la regió de Kantô,³ que té aquelles obertures llargues i estretes arran de terra per treure'n la brossa, pots sentir de ben a prop el planyívol soroll de les gotes que cauen dels ràfecs o de les fulles dels arbres i que, després d'esquitxar el peu d'una llanterna de pedra i d'amarar la molsa de les lloses, van calant la terra. Els lavabos són el lloc ideal per apreciar el cant dels insectes, el piulet dels ocells i l'espectacle de la lluna; també s'hi pot assaborir el *mono no aware*⁴ de les quatre estacions i suposo que els antics *haijin*⁵ hi devien trobar innombrables temes. Per tot plegat, es pot afirmar que l'element que l'arquitectura japonesa resol amb més elegància és el lavabo. Els nostres avantpassats, que ho poetitzaven tot, van transformar el que en principi havia de ser el lloc més brut de la casa en un lloc exquisit i, unint-lo amb la bellesa de la natura, el van envoltar d'un seguit d'imatges de nostàlgia. Comparat amb els occidentals, que consideren el lavabo com un lloc brut i fins i tot eviten parlar-ne en públic, nosaltres som